

YARCHEI KALLAH

MINNEAPOLIS COMMUNITY KOLLEL

SHEMITTA 5782

HALACHIC CONTROVERSIES

SOURCES / מראי מקומות

1. ויקרא כה-א-ז וברש"י
2. ברכת פרץ פרשת כי תשא
3. גמ' יבמות קכב. וברש"י ותוס'
4. ארחות רבינו (על הגרי"י קניבסקי זצ"ל)
5. תוספתא שביעית פ"ח ה"א-ב
6. רמב"ן ויקרא כה:ז
7. לאור ההלכה ח"א עמ' קמ
8. Timeline of היתר מכירה
9. גמ' עבודה זרה סב.
10. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ו ה"א
11. שמיטה כהלכתה פ"ד הערה ב

ויקרא, פרק כה:

א וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבַתָּה הָאָרֶץ שִׁבְתָּ לִּי: ג שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ וּשְׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר פְּרִמָּךְ וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ: ד וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שִׁבְתָּ שִׁבְתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ שִׁבְתָּ לָהּ שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמַר: ה אֶת סְפִיחַ קִצְיֶרְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת עֲנָבֵי נְזִירְךָ לֹא תִכְצֹר שְׁנַת שִׁבְתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ: ו יִהְיֶה שִׁבְתָּ הָאָרֶץ לָכֶם לֶאֱכֹלָה לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ וּלְשִׁכְיֶרְךָ וּלְתוֹשֵׁבְךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ: ז וְלִבְהֵמָתְךָ וּלְחַיָּה אֲשֶׁר בְּאֶרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לְאָכֹל.

רש"י

(ו) וְלִבְהֵמָתְךָ וּלְחַיָּה. אִם חַיָּה אוֹכֶלֶת זֵהָמָה לֹא כ"ש מִ שְׁמֹנֶטֶה עֲלֶיךָ מֵה ט"ל וּלְזֵהמֶתֶךָ מִקִּישׁ זֵהמָה לַחַיָּה כֹּל זֶמַן שֶׁחַיָּה אוֹכֶלֶת מִן הַשָּׂדֶה הַאֲכֹל לְזֵהמֶתֶךָ מִן הַחַיָּה כֹּלֶה לַחַיָּה מִן הַשָּׂדֶה כֹּלֶה זֵה לְזֵהמֶתֶךָ מִן הַחַיָּה*:

(ו) וְהִיתָה שִׁבְתָּ הָאָרֶץ וּגו'. אַע"פ שֶׁאִסְרִים עֲלֶיךָ לֹא זֵהאֲכֹלָה וְלֹא זֵהנֹאֵה אִסְרִים אֲלֵה שֶׁלֹּא תִנְהוּג זֵהס כַּעֲלֵ הַחַיָּה ח אֲלֵה הַכֹּל יִהְיוּ שׁוֹס זֵה אַתָּה וְשִׁיכְךָ וְמוֹשְׁכְךָ: שִׁבְתָּ הָאָרֶץ לָכֶם לְאִכְלָהּ. מִן הַשָּׂדֶה מִן אַתָּה אוֹכֶל וְאִי אַתָּה אוֹכֶל מִן גֵּוֹהֶמֶת*:

ברכת פרץ

2.

וכן ענין השמיטה הוא להפסיק, באמצע בהלת הרדיפה על המחיה ועל הכלכלה ולהפקיר שדהו להזכיר ולזכור כי לה' הארץ שאין העולם הזה רכושם של האנשים אלא הוא רכושו של הקב"ה ומידו ית' ניתנה לבנ"א להשתמש בה והכל חסד ונדבה מאתו ית', והכי מבואר בהדיא בסנהדרין ל"ט א' מ"ט דשמיטתא וכר אמר הקב"ה ורעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי הוא עיני שם.

האשה בתרא פרק שישה עשר יבמות קכב.

3.

ש"ע ערלה

הן. פירות נטועה הן וישנם משוואות מפירות אילן זקן: ש"ע עזיקה. מפרדס מעוזק וגדר סביב לו לשומר והיא שנת שביעית וקשיא לי דמאי איסור יש כאן אם עבר זמן הדיעור לא שנה מן המשומר ול"ש מן המופקר אסורים וקודם הזמן אלו ואלו מותרים: לא אמר ב"ז. לאוסרם על כך אלא הלך אחר הרוב שזה מופקר ולהשביח מקחו נחמין וכן נטע רבעי להודיע שפירות נטועה הן.

עובד כוכבים

שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן של עזיקה הן של נטע רבעי הן לא אמר כלום לא נתכוון אלא להשביח במקחו

ש"ע עזיקה. פי' בקונטרס מפרדס מעוזק ומשומר ושביעית הוא וקשה לו אי (משומר) קודם הדיעור לעולם מותר ואין נראה לר"ת דהא צהדיא תניא צת"כ ואת ענבי נזירך לא תצור מן המשומר אי אתה צור אצל אתה צור מן המופקר

פא. אמר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל למעשה התיר מרן החזו"א זצוק"ל משומר ונעבד לאלה ששאלוהו, אבל לעצמו החמיר וכן למי שרצה בכך אמר מרן שיש מקום להחמיר כר"ת.
ספר לי הגר"ח ק שליט"א ששאל את מרן החזו"א שברצונו להחמיר במשומר ונעבד ואמר לו מרן שלא יחמיר וישתמש במשומר ונעבד

תוספתא

פרק ח א (א) בראשונה היו שלוחי בית דין (ב) יושבין על פתחי עיירות, כל מי שמביא פירות (ג) בתוך ידו (ד) נוטלין אותן ממנו ונותנין לו (ה) מהן מזון שלש סעודות, והשאר מכניסין (ו) אותו לאוצר שבעיר: ב הגיע זמן תאנים — שלוחי בית דין שוכרין פועלין (ז) [ועודרים] אותן ועושים אותן דבילה (ח) ומכניסין אותן לאוצר שבעיר. הגיע זמן ענבים — שלוחי ב"ד שוכרין פועלין ובוצרין אותן ודורכין אותן בגת (ט) וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותן לאוצר שבעיר. הגיע זמן זיתים — שלוחי בית דין שוכרין פועלין ומוסקין אותן ועוטנין אותן בבית הבד וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותן לאוצר שבעיר (י) ומחלקין מהן ערבי שבתות כל אחד ואחד לפי ביתו:

רמב"ן על התורה

והפירות ביד המלקט אותם מן ההפקר, הוא צריך לבערם מן הבית בשעת הביעור, ומפקירם על פתח ביתו ואוכלין והולכין לעולם. וזו היא שביעית שאוסרת במינה במשהו לביעור (שביעית פ"ז מ"ז), כמו שמוזכר במסכת נדרים (נח.), מפני שיש לה היתר בביעור מביתו^{כו}:

ולמדנו מפורש שאין ביעור אלא לבער הפירות מרשותו ולהפקירם. ועשו להם תקנות מדבריהם, בראשונה היו בית דין עושין אוצר בכל עיר ועיר, מתחילת יציאת הפירות היו נוטלין אותם מיד מביאייהן ומכניסין אותן לאוצר, וכשיבא זמן לקיטת כל אותו המין כגון שבא זמן של (קציר) ועת הבציר הגיע, בית דין שוכרים פועלים ובוצרין ומוסקין ולוקטים כל אותו המין, ודורכים ומוסקין בגת ובבית הבד כדרך שאר השנים, ונותנים לאוצר שלהן, ואלו הפירות המכונסים לאוצר בית דין אינן צריכין ביעור אחר שכבר מבוערין הם מן הבית, ואחד עניים ואחד עשירים מותרין לאחר הביעור לקבל מהם מיד בית דין ולאכלן. וכל זו התקנה והטורח של בית דין, מפני חשד שלא יבאו לעכבם או לעשות מהם סחורה. וכשאינן אוצר בעיר ולא בית דין,

בשאלה הראשונה, — אם על ידי מכירה לנכרי נפקע איסור שביעית, — נחלקו גדולי הפוסקים,

רוב הפוסקים פסקו שאין קנין¹³. אלא שמהר"י קארו הוכיח מלשון הרמב"ם: "עכו"ם שקנה קרקע בארץ ישראל לא הפקיעה מן המצות אלא הרי היא בקדושתה, לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו אינה ככיבוש יחיד אלא מפריש תרומות ומעשרות..." (הלכות תרומות פ"א ה"י), שדוקא לאחר שחזר הישראל וקנה ממנו הקרקע מועיל מה שאין קנין לנכרי, אבל כל זמן שהקרקע עדיין ברשות הגוי לדברי הכל יש קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מן המצות. ולפיכך פסק שפירות של גוי לא חלה עליהם קדושת שביעית¹⁴. נחלקו עליו המבי"ט¹⁵ והמהרי"ט¹⁶ והוכיחו בכמה ראיות מסוגיות התלמוד ולשונות הרמב"ם, שאף כשהקרקע עודנה בידי הגוי אין קנינו קנין להפקיעה מקדושתה. מלבד זה

ויכוח מיוחד סובב על לשון הרמב"ם: "עכו"ם שקנה קרקע בארץ ישראל וזרעה בשביעית, פירותיה מותרין, שלא גזרו על הספיחין אלא מפני עוברי עברה, והעכו"ם אינן מצווים על השביעית כדי שנגזור עליהם"¹⁸. יש שהבינו הלשון: "פירותיה מותרין" שאין עליהם קדושת שביעית, ומותרים אף אחר הביעור, אלא בשביל שלא נאמר שמכל מקום יהיו אסורים כספיחים שגדלו מאליהם, הסביר הרמב"ם שכאן אין מקום לגזירה זו, ויש שהבינו: "פירותיה מותרין" לפני הביעור, שאין עליהם גזירת ספיחין, אבל קדושת שביעית יש עליהם¹⁹. ועוד לו לה"בית יוסף" טעם שני להתיר פירות של נכרים בשביעית, טעם שהבליעו כאילו דרך אגב¹⁹: "דקרא כתיב 'והיתה שבת הארץ לכם', לכם ולא לנכרים"²⁰. וטעם זה היה לראש פינה לבעל "פאת השלחן".

אף המלבי"ם ב"התורה והמצוה" מפרש כך את הספרא, וכתב: "ובזה נמצא מקור לדברי הרמב"ם (בעכו"ם שקנה קרקע בארץ ישראל וזרעה בשביעית) אשר הרעיש עליהם בעל "כפתור ופרח" ואחריו המבי"ט ומהרי"ט²¹.

וטעם שלישי להיתר חידש אחד מהראשונים ב"ספר התרומה"²²: בזמן הזה, ששביעית מדרבנן, לדברי הכל יש קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מקדושתה. "...ומהטעם הזה נוכל לומר דשביעית מותר לחרוש ולזרוע בקרקע העכו"ם אפילו מדרבנן"²³. סובר כמותו גדול האחרונים, הגר"א²⁴. אף הוא מבסס הדבר על פי תלמוד ערוך: בגיטין²⁵ מבואר, שבסוריא, מכיון ש"כיבוש יחיד" היא וקדושתה מדרבנן, לדברי הכל יש קנין. האריך לתמוך ביסוד זה ובראייה זו ב"פאת השלחן"²⁶.

מחלוקת זו של הר"י קארו עם המבי"ט ובנו עסקו בה כל גדולי הדור בשעתם. הרי אין זו מחלוקת על דבר עראי, מקרה לפי שעה. ישוב יהודים חקלאי לא-היה אז בארץ וכל צרכי המזונות היתה מספקת החקלאות הערבית. בשנת השמיטה היתה השאלה נוגעת להלכה למעשה יום יום בכל משך השנה: קדושת שביעית נוהגת בפירות נכרים, או לא? וכתוצאה מזה: חייבים להפריש תרומות ומעשרות מפירות הנכרים בשביעית, או לא? המבי"ט מעיד על עצמו: "משנת ה' רצ"ב, שנת השמיטה, עד שנה זו שנת ה' של"ד, שהם ששה שני שמיטות, כתבתי בכל שמיטה שפירות הגדלים בקרקע הגוי ישראל שאינם חייבים בתרומות ובמעשרות בשנת השמיטה אפילו מירחן הישראל, וגם שהגדל בקרקע הגוי בשנת השמיטה יש לו דין פירות שביעית... בכל שנת שמיטה הייתי מוסיף לקח בראיות ממה שנתחדש לי..."²⁹. אבל לא נתקבלה דעתו למעשה. הוא עצמו כותב במקום אחר: "לא נתפשט בארץ ישראל איסור פירות שביעית בקרקע של גוים"³⁰. ושוב: "ואפילו שהיינו מורים עתה להתנהג בדיני שביעית היה נראה עתה כמו תקנה חדשה מה שלא היו נוהגים עד עתה, והיתה תקנה שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בה מצד הגלות והשיעבוד שאנו צריכים לעולם לקנות מן הגוים"³¹. ואלה דברי "הבית יוסף": "אמר יוסף קארו, אחר שכתב הרב ר' משה מטראני אגרת זאת השנית רצה לעשות מעשה כדבריו בשמיטה שעברה ומיחו בידו, ובשמיטה זו שהיא שנת ה' של"ד הקשה את רוחו ואימץ את לבבו לתקוע עצמו לעשות מעשה כדבריו ביד רמה, וקמו כל חכמי העיר ועיינו בדבריו הראשונים והאחרונים וראו שאין בהם ממש, והכריזו בבתי כנסיות בגזירת נידוי שכולם יפרישו תרומות ומעשרות מפירות הגוי שנתמרחו ביד ישראל בשביעית כמו בשאר שנים. נאום

השוכר את הפועל פרק חמישי עבודה זרה סב.

דתניא "החמרין שהיו עושין מלאכה בפירות שביעית שכן שביעית מאי שכן שביעית אילימא דיהבינן להו שכר מפירות שביעית נמצא זה פורע חובו מפירות שביעית והתורה אמרה (ס) לאכלה (ג) ולא לסחורה

זרעים. הלכות שמיטה ויובל פ"ו

א אין עושין סחורה בפירות שביעית. ואם רצה למכור מעט מפירות שביעית מוכר. ואותן הדמים הרי הן כפירות שביעית וילקח בהן מאכל ויאכל בקדושת שביעית. ואותו הפרי הנמכר הרי הוא בקדושתו כשהיה: אוצר החכמה

כהלכתה

אוצר החכמה 1234567

פרק רביעי

שמיטה

הגאון רב משה שטרנבך שליט"א

(ב) עיקר אסור סחורה היינו כמשמעו שהוא סוחר בפירות שביעית, והיינו שקונה הרבה ומוכר ומרויח כדרך הסוחרים, ועובר בזה באסור תורה דדרשינן לאכלה ולא לסחורה, ונבאר מהו עיקר אסור סחורה על המוכר לבד שהוא הסוחר, והלוקח רק מכשילו לעבור ועובר באסור לפני עור, או בסחורה פגם בקדושת שביעית ותרוייהו בכלל עיקר האסור, ולעיל בס"ק א מבואר בזה נ"מ למעשה, בחנות שהבעלים אינו נזהר באסור סחורה בשל עכו"ם אי מותר לקנות ממנו, שמצד המוכר אין אסור שסומך על המתירין ולכן לא נקרא מכשול ושרי, אבל אי בלוקח גופא אסור, לא הותר לשיטתו לקנות ואסור. ושמעתי בשם רבינו ה"חזון איש" זצ"ל שאסור סחורה אינו למוכר לבד וללוקח בגדר אסור לפני עור, רק יסודו שמעיקר קדושת שביעית לא ניתנה לסחור בו, ושניהם בכלל עיקר האסור שפוגמים בקדושת שביעית ע"כ, ואפשר שדבריו לשיטתו שאוסר של עכו"ם בסחורה, אבל להפוסקים שיש קדושה בשל עכו"ם ואין אסור סחורה שעיקרו דין ממון להפקירו המוטל על הבעלים מעיקרא, אין זה מצד פגם בקדושת שביעית, ויש לומר שהבעלים הוא שמוזהר על כך ולא הלוקח דשרי לו אפילו ללקט כה"ג, ואין אסור בזה אלא משום לפני עור גרידא.